

Opera „Bălcescu” în premieră

Pe scena Operei Române a fost prezentată în premieră opera „Bălcescu” de Cornel Trăilescu, pe un libret de Val Săndulescu.

Intruchiparea figurii, devenită legendară, a marelui patriot revoluționar, luptător pentru cauza poporului român, a necesitat o muncă artistică deosebită, pe care o subliniem din capul locului cu toată caldă apreciere meritată. Într-o succesiune de 11 tablouri e înfățișată activitatea înflăcărată, dîră și neobosită dusă de Bălcescu, militant pentru libertatea și unitatea națională.

Desigur, atenția ne-a fost solicitată într-o largă măsură de muzica realizată de compozitorul și dirijorul Cornel Trăilescu care, beneficiind de o remarcabilă cultură în domeniul teatrului liric, purta cu sine „cheia” care să deschidă și să rezolve muzical, multitudinea exigențelor unui libret întocmit în chip judicios și care, fără a abandona realitatea istorică, a apărut colorat de acel patos revoluționar romantic propriu lui Bălcescu.

Este de relevat în primul rînd „construcția”, ca să-i spunem astfel, în mare, a operei, Cornel Trăilescu făcînd să se succedă cu discernămint artistic monologul protagonistului (Dan Iordăchescu), acompaniat îndeobște de orchestră, cu scene de masă în care corurile se ridică pe primul plan, ori cu intermezii simfonice de o comunicativă forță lirică, deseori dramatică. La ridicarea cortinei, scena în care apare mănăstirea unde se află închis într-o chilie Bălcescu, toaca și dangătele clopotelor, apoi corul care psalmodiază ceva, în surdină, creează o atmosferă apăsătoare, tulburătoare. Nu e un bocet, ori un vaier ci o adevărată „voce a pămîntului”...

Nu mai puțin sugestivă prin realismul ei e scena de la conacul de la Mînjina, al lui Costache Negri. După sfatul avut cu patrioții și cărturarii luminați — Alecsandri, Alecu Russo, Kogălniceanu, Bălcescu spune, într-un avînt eroic și mobilizator: „Am stat de vorbă cu străbunii”... O notă maiestuoasă o are muzica în corul popular de aclamație. Este o muzică autentic românească. Prin măsurile sale nepereche, prin stilul ei, ne-a dus cu gîndul la unele momente din suite orchestrale românești. Apariția lui Alecsandri (Valentin Teodorian) care ca și Costache Negri (Octav Enigărescu), Mihail Kogălniceanu (Constantin Gabor), Eliade Rădulescu (Ioan Hvorov) sînt foarte bine realizați scenic, prilejuiește cîntecul *Mioriței* (Victoria Bezetti). Acesta exprimă sentimentul popular specific românesc, pe un acompaniament coral realizat cu mult talent, ca un murmur. Este unul din momentele remarcabile ale operei. Compozitorul a urmărit și a reușit să realizeze o *Mioriță* de desăvîrșită autenticitate (foarte sugestive au apărut acele accente, ca de hăulită, redată în surdină, de cor). Aici Dan Iordăchescu, emoționat și transfigurat, exprimă vibrant crezul patriotic al lui Bălcescu despre

„Această țară mîndră și binecuvîntată care pe culmile cele mai înalte ale munților Carpați... etc.” Tema va reveni de-a lungul operei, ca un leit-motiv. Relevăm armonizarea simplă, cu totul românească a corului și reluarea cîntecului *Mioriței*, dramatizat, apoi acea cadență liberă. Am reținut acompaniamentul orchestral, în care compozitorul a folosit cumultă discreție o seamă de instrumente de perouție (tălângi, clopoței, bongos) și care creează acea ambianță pastorală specifică.

Un iobag (Cornel Stavru) cîntînd cu forță, redă cu mult patos asuprirea poporului iar Bălcescu clamează eroic și convingător: „E dreptul nostru sfînt s-avem un viitor de aur”. Toți jură să lupte pentru libertatea poporului.

Acțiunea ne transpune apoi la Neapole unde Bălcescu se află cu iubita sa Luxița (Eugenia Moldoveanu — voce excepțională, lirico-dramatică, cînt de o mare puritate). În duetul cu Bălcescu, Luxița îl conjură să meargă la Paris. Duetul de un mare echilibru și de un patetism puternic este unul din momentele importante ale operei. Bălcescu e preocupat însă de cercetările sale asupra lui Mihai Viteazu, de căutarea documentelor. El poartă permanent în suflet țara sa, lupta ce trebuie s-o ducă. Aici compozitorul a avut fericita inspirație de a readuce, de data aceasta în culise, *Miorița*, soliștii și corul care evocă perfect starea sufletească, viziunea neclintită despre România a lui Bălcescu. El renunță la Luxița și la viitorul său copil căci înfocatul său patriotism îl mîină să lupte pentru triumful ideilor de „libertate și frăție”, pentru unitatea națională a poporului, a României. Dan Iordăchescu a redat totul cu mult pătós, cu un dramatism, putem spune, sfișietor. Urmează zilele fierbinți ale revoluției populare care salvează guvernul provizoriu — Ana Ipătescu (Mihaela Mărăcineanu) apărînd o conducătoare avîntată. Vocea ei e caldă, comunicativă și imperioasă.

Tabloul următor: tabăra lui Avram Iancu (Nicolae Florei). Aici, o scurtă paranteză pentru a arăta că rolul oșteanului de veghe a fost încredințat lui Ludovic Spiess — un rol foarte mic dar pe care valorosul nostru artist l-a împlinit cu aceeași dăruire, cîntînd cu mult farmec, ca și cînd ar fi fost un rol mare. Meritul său. Același lucru îl putem spune și despre David Ohanesian care împlinește, de asemenea, un rol mic, acela al cancelarului austriac Felix von Schwarzenberg, cu tot prestigiul artei sale scenice. Corul oștenilor a apărut melodios, variat și foarte românesc, punînd în valoare posibilitățile deosebite ale corului bărbătesc al Operei Române.

Bălcescu este silit să se expatrieze. Pe ocheul portului Turnu-Măgurele, înainte de a pleca în exil, are loc duetul dramatic dintre el și mama sa Zinca (Iulia Buciuceanu). Ea încearcă să-l înduplece a se adresa lui Vodă. Dar Bălcescu refuză cu demnitate. Momentul în care rămas singur pe chei, se îndreaptă spre vasul ce-l va duce departe de țară, este culminant, prin monologul în care Dan Iordăchescu se

dovedește o dată mai mult nu numai un excelent cântăreț dar totodată și un admirabil actor.

În desnădejdea plecării sale, Bălcescu încearcă însă bucuria de a vedea mulțimea adunată să-l petreacă și care îl omagiază cu dragoste, cu căldură. Finalul este puternic, impresionant.

Cornel Trăilescu a pus în joc toată experiența sa de încercat muzician, eșafodind o lucrare care se distinge prin chipul în care a reușit să dea viață scenică unui personaj ilustru al istoriei noastre frământate. Muzica sa are organicitate, este făurită cu un mare simț al echilibrului, al succesiunii contrastante a scenelor. Ea este românească, cantabilă, vie și expresivă.

Lucrarea beneficiază și de faptul că fiecare rol a fost gândit pentru un anumit interpret, Cornel Trăilescu cunoscând perfect posibilitățile, capacitatea interpretativă a unei distribuții de primul ordin, alcătuită, pe lângă cei citați (în frunte cu Dan Iordăchescu cu o creație pe care o apreciem ca fiind cu totul excepțională) și pe Magda Ianculescu, Elena Grigorescu, Valeria Savu, Cornel Finățeanu, Constantin Gabor, Constantin Iliescu, Valentin Loghin, Viorel Ban, Cezar Ionescu, Dan Zancu, Nicolae Bratu și Florin Hudeșteanu, fiecare având un aport deloc neglijabil.

Regizorul Hero Lupescu a rezolvat cu inteligența și curajul ce-l caracterizează un spectacol de intens suflu revoluționar și patriotic. Vrem totuși să semnalăm că în final, Bălcescu se cade să apară, desigur, măcinat de ftizie dar fără acea cîrje care ne-a făcut să credem că e paralizic...

Nu precupețim nici un elogiu cînd este vorba de dirijorul corului Stelian Olariu — (dozări infailibil juste ale maselor vocale și nuanțări subtile de intensitate sonoră). Decorurile adecvate, simple (Ion Clapan). Costumele de epocă (Paula Brîncoveanu și Roland Laub). Menționăm, de asemenea, pe Dumitra Modoran, pentru peruci și machiaj. Un cuvînt și despre conducerea muzicală a autorului, exemplară în ceea ce privește maniera discretă și eficace de a nu lăsa să se strecoare nici o fisură în desfășurarea spectacolului, de a urmări pe fiecare interpret în parte și de a-l menaja totodată, în raport cu intensitățile orchestrale, de altfel ideal dozate (și totuși, orchestra a sunat plin, armonios, eficient).

Opera *Bălcescu* se cuvine reprezentată pe toate scenele lirice din țară.

J.V.P.

Orchestra de cameră „București”

Înainte plecării într-un turneu în Polonia, orchestra de cameră „București” a susținut un concert la sala Ateneului — în cadrul stagiunii estivale a Filarmonicii „George Enescu” — realizînd astfel un fel de repetiție generală cu public a programului pregătit. Pentru întîia oară de la constituirea formației, bagheta nu a fost deținută de inițiatorul și conducătorului ansamblului, Ion Voicu, ci de primul concert maestru Radu Zvorișteanu, pe care am avut de altfel, prilejul să-l urmărim în stagiunea recent încheiată și la pupitrele altor orchestre simfonice. Din nou excelenta calitate a coardelor și vocația dirijorală (indiscutabilă, deși tîrzie) a lui Zvorișteanu

și-au spus cuvîntul încă de la prima lucrare interpretată, unul din cele două *Intermezzi pentru coarde op. 12*, scrise de George Enescu în 1903, imediat după cele două *Rapsodii* și în același an cu *Suita I pentru orchestră* și cu *Suita a II-a pentru pian*. Atmosfera blîndă, destinsă, de serenadă, cu vagi reminiscențe din *Siegfried-Idyll* a lui Wagner, a fost creată cu suplețe și eleganță, evocînd o fațetă mai puțin familiară a personalității tînărului Enescu. Față de aceasta, partea I din inspiratul *Concert pentru orchestră de coarde* de Ion Dumitrescu a apărut foarte viu colorată, cu contraste ritmice și dinamice puternic sculptate, scoțînd în evidență caracterul robust, profund stenic, al acestei muzici de viguroasă inspirație folclorică și măiestria în conducerea și întrepătrunderea vocilor. Tripticul lui Corelli — *Sarabandă, Gigă și Badinerie* — executat în continuare, ne-a convins mai mult în partea finală, parcursă cu o remarcabilă lejeritate, ca o horbotă de glume muzicale, decît în cele două părți precedente, dintre care *Sarabanda* a fost prezentată într-un tempo mult prea lent, iar *Giga* puțin prea rapid, mai degrabă în spiritul dansului popular irlandez de origine, decît în acela al dansului de curte practicat în epoca barocului. Unele rezerve comportă și interpretarea celebrei *Serenade nr. 13 în Sol major, KV 525 (Eine kleine Nachtmusik)* de Mozart, la care am apreciat precizia ritmică, regretînd însă lipsa acelei ductilități a discursului, atît de specific mozartiene, ca și insuficienta grijă pentru frumusețea sunetului (culminînd în atacul excesiv de brutal din *Menuet*). Deficiența aceasta trebuie pusă mai degrabă pe seama numărului insuficient de repetiții, decît pe aceea a lipsei de aderență a formației și a dirijorului la muzica lui Mozart, căci în cadrul aceluiasi program ni s-a oferit o impecabilă interpretare a unei alte creații mozartiene, *Divertismentul nr. 1 în Re major, KV 136*, străbătut de aceeași surizătoare transparență și de aceeași plasticitate în expunerea materialului muzical, ca și la execuțiile anterioare ale lucrării. În restul programului, am apreciat stilul riguros, deopotrivă suplu și de o inflexibilă exactitate metrică, al orchestrei și al celor doi soliști (George Nicolescu și Radu Paraschivescu) în *Concertul pentru două viori și orchestră în re minor* de J. S. Bach, ca și remarcabila tălmăcire a *Passacagliei* de Händel, cu contraste precis delimitate între diferitele variațiuni, unele de o subtilă delicatețe, altele de o sonoritate amplă, pompoasă, abît de specific händeliană.

La pupitru, Radu Zvorișteanu s-a impus din nou prin gestică sa deosebit de precisă, de clară, de autoritară, transmițînd instrumentiștilor indicații lipsite de orice echivoc. Iată un muzician de o exemplară conștiinciozitate profesională, care știe să se impună în oricare din formele multiplei sale activități, indiferent dacă mînuiește bagheta dirijorală sau arcușul primului violonist în orchestra simfonică, în orchestra de cameră sau în cvartetul de coarde. Iar membrii formației, selecționați cu maximă exigență, continuă să asigure manifestărilor lor o ținută care situează orchestra de cameră „București” — în ciuda celor cîteva rezerve formulate mai sus — în primele rînduri ale formațiilor noastre cu acest profil.